

ΕΛΛΗΝΕΣ.

ΕΙΣ τὴν πρώτην βλάστησιν τῆς καλλιτεχνίας ἐν Ἑλλάδι θέλοντες ν' ἀνατρέξωμεν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνητήσωμεν αὐτὴν πέραν τῶν χρόνων καθ' οὓς ἤρξατο ἡ κοινωνικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀνάπτυξις, διότι ἡ καλλιτεχνία εἶναι καρπὸς τοῦ ὀρίμου πολιτισμοῦ. Ἀλλ' αἱ πατάρχαι οἱ Ἑλληνικαὶ παραδόσεις μνημονεύουσι χρόνων καθ' οὓς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, εἴτε ἰθαγενὴς ὑποτεθῇ εἴτε ἑπὶ ἄλλοις, κατὰ τὰς διεστώσας γνώμας τῶν ἱστορικῶν, διετέλει ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀγροίκῳ ἔτι καὶ ἀγρία σχεδὸν καταστάσει, καὶ ἐπομένως πάσης τέχνης ἐστερημένος. Οἱ πρῶτοι Ἀρχάδες, φέρ' εἰπεῖν, περιγράφονται ὡς δασόβιοι, ὡς γυμνοὶ διαιτώμενοι, ἀπὸ ῥίζων καὶ βοτάνων τρεφόμενοι, καὶ πρῶτον ὑπὸ Πελασγοῦ διδαχθέντες νὰ πηγνύωσι καλύβας, νὰ ἐνδύωνται δέρματα, καὶ νὰ τρώγωσι βαλάνους, οἱ «βαλαντιφάγοι» ἐκεῖνοι Ἀζάνες, καθὼς ὠνόμασεν αὐτοὺς ὁ χρησμός ⁽¹⁾.

Οὐδὲ δύνάται δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι πρὸς τούτους τοὺς ἀρχαιογόνους δῆθεν κατοίκους τῆς χώρας κατῆλθον μεταγενεστέρως αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ, ἀλλότριαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ φέρουσαι ἔξωθεν μεθ' ἑαυτῶν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν τέχνην, διότι πάντα τὰ τεκμήρια τῆς ἱστορίας ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ χώρα ἦτις ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐκαλεῖτο Ἑλλάς, ὤχετο πανταχοῦ σχεδὸν ὑπ' ἔθνους ὁμογενοῦς, τὴν αὐτὴν ἔχοντος φυσιογνωμίαν καὶ γλῶσσαν, καὶ μόνον διὰ τοπικὰς ἢ καιρικὰς περιστάσεις εἰς συγγενεῖς διαιρεθέντος φυλάς. Αὐτὴ μάλιστα ἡ Ἀρχαδία, ἥς μνημονεύεται ἡ ἀγρία κατάστασις, καὶ ἦτις πάντοτε ἀχείρωτος μέινασα, οὐδέποτε μετέβαλε πληθυσμὸν, αὐτὴ ἡ ἔδρα καὶ ἡ πατρίς τῶν Πελασγῶν, φαίνε-

(1) Πaus. H, 1.

ται καθ' ἅπασαν τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν ὁμόγλωσσος καὶ ὁμόφυλος διατελέσασα τοῖς λοιποῖς Ἑλλησιν.

Ἦσαν δ' οἱ κάτοικοι αὐτῆς Πελασγοί, οἵτινες αὐτοὶ μὲν ἑαυτοὺς ἐθεώρουν ὡς γηγενεῖς Ἀρκάδας, ὑπὸ τινων δὲ τῶν ἱστορικῶν ἐκλαμβάνονται ὡς ἡ φυλὴ ἡ ἔξωθεν ἐποικήσασα τὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλ' οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι, καθ' οὓς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος οὐδεμίαν εἶχε τέχνης ἐμπειρίαν ἢ ἔννοιαν, δὲν εἶναι πιθανὸν ἐπὶ πολὺ νὰ διήρκεσαν, διότι, καὶ ἂν ἔξωθεν δὲν εἰσῆχθη διὰ τῆς ἐπιμιξίας, ἡ τέχνη ἐνυπῆρχεν εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν αἰσθησιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὐδαμοῦ εὗρεν εὐνουστέρας περιστάσεις καὶ εὐφορώτερον ἔδαφος εἰς εὐγενῆ βλάστησιν. Πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων πάντοτε τοῦ πλάστου τὸ λαμπρὸν καλλιτέχνημα, τὴν ἀπαράμιλλον τῆς πατρίδος του φύσιν, ὁ Ἕλλην ἠρύετο ἐξ αὐτῆς νηπιόθεν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐξωκειοῦτο πρὸς τὴν αἰσθησιν τοῦ καλοῦ. Οὕτως αἱ μαλακαὶ καμπύλαι, αἱ πολυσχημάτιστοι γραμμαὶ τῶν ὀρέων καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος, αἱ μὲν διαγραφόμεναι ἐπὶ τοῦ στιλπνοῦ αἰθέρος, αἱ δὲ ὀρίζουσαι τὴν γλαυκὴν ἔκτασιν τῆς θαλάσσης, ἐνεποιοῦν αὐτῷ τὸ τοῦ σχήματος αἶσθημα· αἱ λαμπραὶ βαφαὶ δι' ὧν ἀνατολὴ καὶ δύσις ἐν τῷ ὡραίῳ τούτῳ κλίματι χρίουσι τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ὄρη, τὸν ἐμύουν εἰς τῶν χρωμάτων τὴν ἁρμονίαν· ἡ γαλήνη τῶν στοιχείων, ἡ ἰσορροπία τῆς θερμοκρασίας καὶ τῶν τοῦ χρόνου ὥρῶν, καὶ ἡ χαρίεσσα ὄψις τῆς γῆς, τῷ διέπлатτον τὴν φρένα ἡρεμον, ἐναρμόνιον καὶ φαιδρὰν· ἡ τῶν ὀριζόντων ποικιλία καὶ ἔκτασις ἐπτέρου τὴν φαντασίαν αὐτοῦ, καὶ ἀνεδείκνυσεν αὐτὴν ἐφευρετικὴν καὶ εὐκίνητον καὶ ὁ οὐρανὸς, ὁ ἀείποτε μειδιῶν ἀνεφέλως, ἀνέτεινε τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὴν θεῖαν κατοικίαν καὶ τὴν θεῖαν ἐντέλειαν. Ἀλλὰ καὶ αὕτῃ ἡ ἀνθρωπίνη μορφή, ἡ κατὰ τὰς φυσικὰς περιστάσεις συνήθως διατυπουμενὴ, παρίστα αὐτῷ ἐνταῦθα, εἴτε ἐνεκα τῆς εὐτυχοῦς εὐχρασίας τοῦ κλίματος, εἴτε

καὶ ἐκ φυλετικοῦ προνομίου, ἀρχαίτυπον καθαρᾶς καλλοῦ, ἐφ' ἣ ἐσεμνύνοντο οἱ Ἕλληνες, καὶ ἦν ἐκαλλίσουσι δι' ἐναρμονίου ἀσκήσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πιστεύοντες εἰς τὸ ὀρθὸν φυσιογνωμικὸν ἀξιωματικόν, ὅτι «οἷα ἡ ψυχὴ τοιάδε καὶ ἡ μορφή.»

Εἰς τὰς φυσικὰς δὲ ταύτας ἀφορμὰς τῆς καλλιτεχνικῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ αἰσθημένου ἀναπτύξεως προσετίθεντο καὶ ἕτεραι ἠθικαί· ὅτι ἡ θρησκεία, ἦν κυρίως ὑπηρετεῖ ἐν Ἑλλάδι ἡ τέχνη, ἀνεβίβαζεν αὐτὴν εἰς τὴν ὑψίστην καὶ καθαρωτάτην ἔννοιαν τοῦ καλοῦ· καὶ ὅτι ἡ ἐλευθερία, εἰς ἣς τὸ γάλα ἡ τέχνη τρέφεται, ἦν θυγάτηρ αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως, αὐτῶν τῶν ἀχανῶν θαλασσῶν ἐφ' ὧν τὸ βλέμμα ἀπεριορίστως ἐκτείνεται, καὶ τοῦ αἰθέριου οὐρανοῦ εἰς ὃν ἡ διάνοια ἀκωλύτως πτεροῦται, ἦν ἡ πολιοῦχος θεὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ἡ οὐσία.

Ἡ τέχνη ὁμῶς οὐδαμοῦ παρὰ τοῖς λαοῖς προκύπτει διὰ μιᾶς, ὡς Ἀθηνᾶ ἑνοπλος ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς, ἀλλὰ, καθ' ὃ ἄμεσον προϊόν τῶν αἰσθητικῶν καὶ ἀντιληπτικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, παρακολουθεῖ τὰς φάσεις αὐτῶν, καὶ τὴν τῶν ἰδεῶν βαθμιαίαν ἀλλοίωσιν, ἣτις συνήθως συνέχεται, ὡς αἰτία ἢ ὡς ἀποτέλεσμα, μετὰ τῆς τροπῆς τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν παντὸς ἔθνους. Αἱ περιπέτειαι δ' αὗται συνδέονται συνήθως καὶ μετ' ἄλλων ἐξωτερικῶν περιστάσεων, αἵτινες καὶ ὕλκως ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τῆς τῶν τεχνῶν ἐξασκήσεως.

Ὡστε ἡ ἱστορία τῆς καλλιτεχνίας δύναται νὰ θεωρηθῇ πανταχοῦ, καὶ μάλιστα ἐν Ἑλλάδι, ὡς αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὑπομνηματιζομένη διὰ τῶν προϊόντων τῆς τέχνης. Τούτου ἕνεκα διαιροῦμεν τὴν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας ἀφήγησιν εἰς τὰς διαφόρους περιόδους τῆς μεταβολῆς τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὴν ἐκάστοτε μεταβολὴν τοῦ πολιτικοῦ ὀρίζοντος τῆς Ἑλλάδος.

